

הרכב אוכלוסיית ישראל – דתות ומיעוטים

מאגר לבחינה עיין ערך "אני ישראלי" מסלול 12 שנות לימוד

יחידת לימודים הכוללת מידע, עובדות נתונים

למידה בעזרת:

שאלות, חידון, סרטונים +

מצגת מלווה: אוכלוסייה בישראל – דתות ומיעוטים

מטרות

- מידע והיכרות של הרכב האוכלוסייה בישראל
- מידע והיכרות של המיעוטים החיים בישראל

במבחן עיין ערך "אני ישראלי" מסלול 12

15 נקודות

פרק חמישי: דתות ומיעוטים – שאלות סגורות

בחירת 5 שאלות מתוך 10 - לקוח מהמאגר: הרכב האוכלוסייה בישראל

היעזרו גם ביחידת דתות בעיין ערך "אני ישראלי מסלול 10 שנות לימוד

חידון אוכלוסיית ישראל – דתות ומיעוטים

היעזרו גם:

- ביחידה השישית במדריך למורה החל מעמוד 163
- במצגת המלווה את היחידה השישית : אוכלוסייה בישראל – דתות ומיעוטים

הרכב אוכלוסיית ישראל

1. האוכלוסייה בישראל מונה נכון לאוקטובר 2015

א. 7.5 מיליון

ב. 8.4 מיליון

ג. 8.9 מיליון

ד. 9 מיליון

1. כמה אחוזים מהוה האוכלוסייה היהודית מכלל האוכלוסייה במדינה?

א. 85% ב. 60% ג. 70% ד. 75%

2. כמה מונה האוכלוסייה היהודית בישראל?

א. 5.5 מיליון ב. 6.2 מיליון ג. 8 מיליון

2. כמה יהודים יש בעולם?

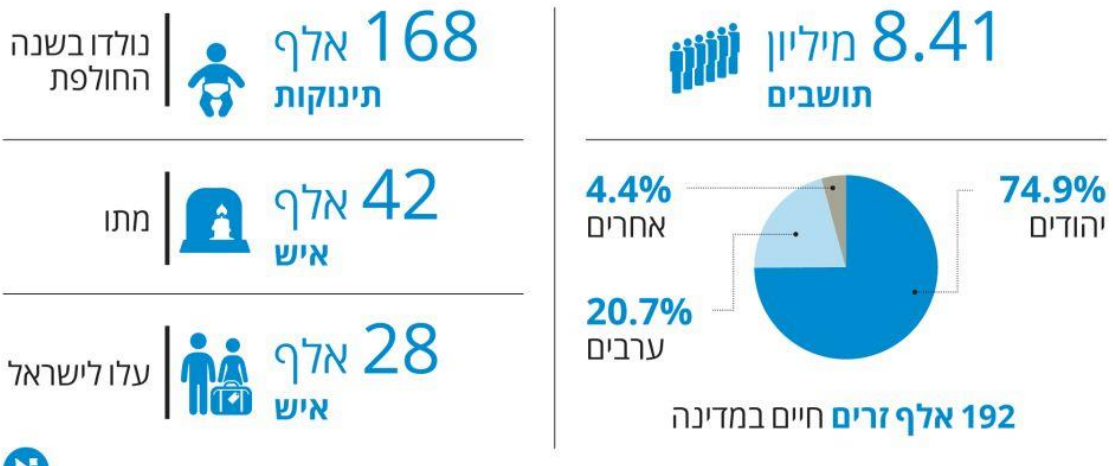
א. 13 מיליון ב. 10 מיליון ג. 16 מיליון

3. האם בישראל נמצא הריכוז הגבוה ביותר של יהודים בעולם?

כן / לא

מוסלמים בישראל ובעולם

נתוני הלמ"ס לערב ראש השנה תשע"ו

1. כמה מונה האוכלוסייה הערבית בישראל?
א. 1.7 מיליון ב. 2 מיליון ג. 1.5 מיליון
2. מהו מספרם של המוסלמים בישראל?
א. 1 מיליון ב. 1.5 מיליון ג. 1.3 מיליון
3. כמה מוסלמים יש בעולם?
א. 1 מיליארד ב. 2.5 מיליארד ג. 1.5 מיליארד
4. באיסלם שני פלגים עיקריים: סונים ושיעים, רוב המוסלמים הם:
א. 80% סונים 20% שיעים
ב. 50% שיעים 50% סונים
5. מיהי המדינה במזרח התיכון שרוב אוכלוסייתה שיעית?
א. מצרים ב. אירן ג. תורכיה
6. מיהי המדינה המוסלמית הגדולה בעולם? כמה היא מונה?
א. אינדונזיה ב. פקיסטן ג. קזחסטן
7. היכן נמצא המיעוט המוסלמי הגדול בעולם?
א. סין ב. הודו ג. ארצות הברית

ערבים ישראלים הם אזרחי ישראל שמקורם בחצי האי ערב והם אינם יהודים. במובן השגור של המונח, הכוונה היא לערביי ארץ ישראל שנשארו בגבולות המדינה בתום מלחמת העצמאות, ועל כן קיבלו אזרחות ישראלית.

הערבים הישראלים מורכבים מרוב מוסלמי סוני ומיעוט שיעי, נוצרי, דרוזי ובדואי שיחדיו מהווים כ-21% מכלל אוכלוסיית ישראל.

על אף הגיוון האתני והדתי, רובם ככולם מדברים בניבים שונים של השפה הערבית. הערבית הספרותית היא שפה רשמית במדינת ישראל.

קישור למידע אודות האיסלם

<https://he.wikipedia.org/wiki/%D7%9E%D7%95%D7%A1%D7%9C%D7%9E%D7%99%D7%9D>

נוצרים בישראל ובעולם

מהו מספרם של הנוצרים בישראל?

א. 1 מיליון ב. 165.000 ג. 350.000

כמה נוצרים יש בעולם?

א. 2.4 מיליארד ב. 1.5 מיליארד ג. 4 מיליארד

ערב חג המולד 2015 חיים בישראל כ-166 אלף נוצרים בסוף שנת 2014 - 79.1% מהנוצרים בישראל היו נוצרים ערבים. היתר היו נוצרים אשר עלו לישראל עם בני משפחה יהודים רובם הגיעו בגל העלייה של שנות התשעים מבריה"מ (לשעבר היישובים עם האוכלוסייה הנוצרית הערבית הגדולה ביותר הם: נצרת (כ-22.3 אלף), חיפה (15 אלף), ירושלים (12.3 אלף) ושפרעם (9.9 אלף)

דרוזים בישראל ובעולם

מהו מספרם של הדרוזים בישראל?

א. 1 מיליון ב. 450.000 נפש ג. 136.000 נפש

ב. כמה דרוזים יש בעולם? 1.5 מיליון

א. 10 מיליון ב. 1.5 מיליון ג. 5 מיליון

<https://he.wikipedia.org/wiki/%D7%93%D7%A8%D7%95%D7%96%D7%99%D7%9D>

בסוף שנת 2014, מנתה אוכלוסיית הדרוזים בישראל כ-136.000 נפש. היישובים עם מספר הדרוזים הגדול ביותר היו דאלית אל-כרמל (15.8 אלף) וירכא (15.500 נפש)

כ-4% מתושבי מדינת ישראל מוגדרים כ'אחרים' (כ-368,900 תושבים). רובם המכריע הם עולים מברית המועצות לשעבר ובני משפחותיהם אשר אינם רשומים כיהודים במשרד הפנים (תושבים ללא סיווג דת ונוצרים לא ערבים).

הצ'רקסים בארץ מונים כ-4,000 נפש.

הארמנים כ-3,000 נפש.

השומרונים (כולם אזרחי ישראל) מונים 751 נפש, כ-0.01% מכלל תושבי מדינת ישראל. מוצאם האתני שונה משל היהודים ואכן גם דתם שונה מהיהדות, והם מגדירים עצמם 'בני ישראל' או 'ישראלים שומרונים'.

העבריים מדימונה מהווים קבוצת מיעוט ישראלית יוצאת דופן, בשל בקשתם הגורפת להישאר אזרחי ארצות הברית.

ערים בישראל

העיר הגדולה ביותר בישראל מבחינת אוכלוסייה היא

א. ירושלים ב. תל-אביב יפו

כמה מונה אוכלוסיית ירושלים?

א. 850.000 נפש ב. 650.000 נפש ג. 700.000 נפש

כמה מונה אוכלוסיית תל-אביב יפו

א. 620.000 נפש ב. 550.000 נפש ג. 430.000 נפש

העיר הערבית המוסלמית הגדולה ביותר באוכלוסייתה היא

א. רהט ב. אום אל פחם ג. נצרת

- ציין שמות שתי ערים מעורבות בארץ
- ציין שמות שני ישובים צ'רקסיים
- ציין שמות שני ישובים דרוזים בארץ
- ציין שמות שני ישובים בדואיים בארץ

דמוגרפיה בישראל

לשכה מרכזית לסטטיסטיקה אוכלוסיית ישראל

http://www.cbs.gov.il/reader/?Mlval=cw_usr_view_SHTML&ID=629

ערב יום העצמאות ה-67

- אוכלוסיית ישראל מונה בערב יום העצמאות תשע"ה כ-8.345 מיליון נפש. עם קום המדינה מנתה אוכלוסיית ישראל 806 אלף תושבים.
- האוכלוסייה היהודית מונה כ-6.251 מיליון תושבים (74.9% מכלל האוכלוסייה), האוכלוסייה הערבית כ-1.730 מיליון תושבים (20.7%) ואוכלוסיית "האחרים" (נוצרים לא-ערבים, בני דתות אחרות וחסרי סיווג דת לפי הרישום במרשם האוכלוסין) מונה כ-364 אלף תושבים (4.4%).
- בשנת 2014, כ-75% מאוכלוסיית היהודים היו "צברים" - ילידי ישראל (יותר ממחציתם לפחות דור שני בארץ), לעומת 35% בלבד בשנת 1948.
- ב-1948 הייתה בישראל רק עיר אחת שבה יותר מ-100,000 תושבים - תל-אביב-יפו. כיום, 14 ערים מונות יותר מ-100,000 תושבים. מתוכן 6 ערים מונות יותר מ-200,000 תושבים: ירושלים, תל-אביב-יפו, חיפה, ראשון לציון, אשדוד ופתח תקווה.

לפי תחזיות הלמ"ס, בתוך כעשור יעמוד מספר התושבים שחיים בישראל על מעל עשרה מיליון איש.

<http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-4673035,00.html>

מספר היהודים בעולם - כמספרם לפני השואה

הניצחון היהודי: דו"ח מראה כי בעולם קרוב ל-16 מיליון יהודים. המשמעות: לראשונה מאז ההשמדה הצליח העם היהודי לשקם עצמו כמעט לגמרי.

70 שנה לתום מלחמת העולם השנייה, ומספר היהודים בעולם (כולל צאצאים של זוגות מעורבים) מגיע לכמעט 16 מיליון איש - קרוב לגודל האוכלוסייה היהודית בעולם ב-1939, ערב השואה. נתונים אלה עולים מהדו"ח השנתי של המכון לתכנון מדיניות העם היהודי, שהוגש לממשלה.

דתות בעולם

לפי הנתונים שבאתר ה-CIA האמריקאי הנוצרים מהווים כ-33.39% מאוכלוסיית העולם והם מונים כ-2,369,093,283 איש.

להלן פירוט כמות המאמינים לפי הזרמים העיקריים בנצרות:
נוצרים קתולים: הנוצרים קתולים מהווים כ-16.85% מאוכלוסיית העולם והם מונים כ-1,195,544,229 איש.

נוצרים פרוטסטנטים: הנוצרים פרוטסטנטים מהווים כ-6.15% מאוכלוסיית העולם והם מונים כ-436,355,905 איש.

נוצרים אורתודוכסים: הנוצרים אורתודוכסים מהווים כ-3.96% מאוכלוסיית העולם והם מונים כ-280,970,632 איש.

נוצרים אנגליקנים: הנוצרים אנגליקנים מהווים כ-1.26% מאוכלוסיית העולם והם מונים כ-89,399,746 איש.

להלן התפלגות כמות האנשים בעולם לפי הדתות השונות:

נוצרים: הנוצרים מהווים כ-33.39% מאוכלוסיית העולם והם מונים כ-2,369,093,283 איש.

מוסלמים: המוסלמים מהווים כ-22.74% מאוכלוסיית העולם והם מונים כ-1,613,452,568 איש.

הינדואים (בני דת ההינדו): ההינדואים מהווים כ-13.8% מאוכלוסיית העולם והם מונים כ-979,140,081 איש.

בודהיסטים: הבודהיסטים מהווים כ-6.77% מאוכלוסיית העולם והם מונים כ-480,346,257 איש.

סיקים: הסיקים מהווים כ-0.35% מאוכלוסיית העולם והם מונים כ-24,833,262 איש.

יהודים: היהודים מהווים כ-0.22% מאוכלוסיית העולם והם מונים כ-15,609,480 איש.

בני הדת הבהאית: בני הדת הבהאית מהווים כ-0.11% מאוכלוסיית העולם והם מונים כ-7,804,739 איש.

בני דתות אחרות: בני דתות אחרות מהווים כ-10.95% מאוכלוסיית העולם והם מונים כ-776,926,368 איש.

לא דתיים: הלא דתיים מהווים כ-9.66% מאוכלוסיית העולם והם מונים כ-685,398,056 איש.

אתאיסטים: האתאיסטים מהווים כ-2.01% מאוכלוסיית העולם והם מונים כ-142,613,881 איש.

מיעוטים בישראל

במדינת ישראל חיים, לצד הרוב היהודי, תושבים המשתייכים לקבוצות מיעוטים שונות (קבוצה שדתה אחרת מקבוצת הרוב במדינה).

עם קום המדינה הוגדר במגילת העצמאות על ידי בית המשפט העליון כי קיום שוויון זכויות חברתי גמור לכל אזרחי המדינה הוא עקרון יסוד חברתי.

מגילת העצמאות פונה אל תושבי מדינת ישראל הערבים בבקשה לשמירה על השלום, וללקיחת חלק בבניין המדינה, על בסיס אזרחות מלאה ושווה.

על פי מגילת העצמאות, מדינת ישראל תעניק:

חופש דת, מצפון, לשון, חינוך ותרבות לכל אזרחיה, ללא הבדל דת, גזע ומין.

במקרים רבים המדינה מאפשרת לבני המיעוטים לקיים מערכות חינוך נפרדות, הממומנות בחלקן על ידי המדינה.

המדינה מכירה במעמד המיוחד של השפה הערבית וכן בחופש והיא אף מממנת לבני המיעוטים (באופן מלא או חלקי) מוסדות דתיים וצורכי דת.

המיעוטים בישראל

לצורך היכרות עם אוכלוסיית המיעוטים במדינת ישראל. היכנסו לקישורים הבאים.

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה

נתונים על האוכלוסייה בישראל

/. <http://www.cbs.gov.il/reader>

1. ציינו נתונים הקשורים לאוכלוסיית המיעוטים בישראל.

דרוזים

https://www.zofim.org.il/tripcenter/activity_item.asp?item_id=858

מטרות הפעילות : למידה על העדה הדרוזית

הדרוזים הם דת שהתפצלה מהאיסלאם. הם לא מוסלמים והמוסלמים לא רואים בהם ככאלה. הדת התחילה במצרים ובמרכזה היה אל חאם שנחשב להתגלמות האלוהים עצמו. אחד ממפיעי הדת היו אל דרוזי- שבשלב מסוים הכריז על עצמו כאלוהים בעצמו ואז הוקיעו אותו מהקהילה. הכינוי דרוזים הוא כינוי גנאי שניתן לדרוזים על שמו והשתמר עם הזמן בשנת 1043 נסגרו שערי הכניסה לדת ומשלב זה, לא יכולים יותר להצטרף לדת. דרוזי הוא מי שנולד לאימא ולאבא דרוזים. הם מאמינים בגלגול נשמות- כשמשהו מת, מישהו במקום אחר נולד והנשמה עוברת מהמת לתינוק שנולד. כלומר, יש מספר קבוע של נשמות דרוזיות בעולם. לא יותר ולא פחות הדת היא סודית- רק מי שמחליט להיות דתי, מגלה מה קורה שם. כל הקהילה הדרוזית היא שומרת מסורת אך לא כולם דתיים. לאנשי הדת קוראים עוקל ולשאר הקהילה קוראים גיעלים. בית הדת נקרא חילוה ותמיד ימצא במקום מוסתר מהעין. גם נשים יכולות להיות דתיות. לדרוזים אין מדינה משלהם, הם אזרחים במדינות בהם הם חיים והם נאמנים לשלטון המקומי. הדת מאז ומתמיד הייתה דת נרדפת ולכן הם סיגלו לעצמם דרך היטמעות בסביבה שלהם. לכן הם מתגייסים לצבא ונאמנים למדינה כיוון והם רוצים להיות "הכי בסדר" שאפשר על מנת שיאפשרו להם לקיים את האמונה שלהם בשקט. משנת 1957, הדרוזים מתגייסים בחוק גיוס חובה לצבא למעט אנשי דת ונשים. זאת על פי בקשת ראשי העדה. הדרוזים ברמת הגולן נשארו מאז 1967 מלחמת ששת הימים. הדרוזים בבעיית זהות כי קיימת נאמנותם לסוריה בה נמצאות חלק ממשפחותיהם, וקיימת נאמנותם למדינת ישראל. לרוב הדרוזים ברמת הגולן אין תעודת זהות כחולה האנשים הדתים לובשים כיפה לבנה, מכנסי שרוואל כמו של אלדין והם בעלי שפם לנשים יש הרבה זכויות- יכולות ללמוד, להכנס לדת, לגרש את בעלן, לבחור לעצמן חתן.

הדגל הדרוזי מורכב מ-5 צבעים.

אדום : מסמל את הגבורה, האומץ והאהבה

- צהוב : הידע, ההארה והחיטה
- ירוק : אדמה וטבע
- כחול : סבלנות, סלחנות, אחווה (רגש), שמים ומים
- לבן : שלום, פיוס וטוהר

הדרוזים

מרכזי היישובים הדרוזים בישראל, נמצאים בכרמל, בגליל וברמת הגולן. ביוני 1967 כבשה ישראל חלק ניכר מרמת הגולן ובכלל זה את הכפרים הדרוזיים בצפון הרמה, שבהם חיים היום כ-20,000 נפש. הכפרים הם : מגידל שמש, מסעדה, בוקעתא ועין קנייא.

הדת הדרוזית התפצלה מהאסלאם השיעי במאה ה-11. הדת היא סודית, וידועה רק לחכמים ("עוקאל" - משכילים, ידענים, נבונים), שהם מיעוט העדה; שאר ההדיוטות ("גיוהאל" - בורים) אינם מכירים את הדת.

בשנת 1957 הוכרו הדרוזים בישראל כעדה דתית מבחינה רשמית, דבר שלא זכו לו באף מדינה אחרת, ומאותה שנה הם משרתים בצה"ל שירות חובה. לבנות הדרוזיות וכן לדרוזים הדתיים (אלו שבאו בסוד הדת) יש בישראל פטור משירות בצבא. הדתיים אינם יכולים להתפלל במדים, והאווירה שם אינה מתאימה לחוקי דתם, ולכן הפטור ניתן כבר בעת חקיקת חוק גיוס החובה לדרוזים. שיעור הדתיים בגיל הגיוס נמוך מאוד, ומכאן אחוז הגיוס הגבוה שלהם.

המוסלמים

אתר מט"ח המוסלמים בישראל

<http://lib.cet.ac.il/pages/item.asp?item=5257>

1. מה מאפיין את המיעוט המוסלמי בישראל ?

רוב המוסלמים בישראל הם ערבים סונים.

בדואים במדינת ישראל

הבדואים במדינת ישראל הם חלק מהאוכלוסייה הערבית-מוסלמית. בישראל הם נחלקים לשתי קבוצות עיקריות: הבדואים בנגב (מצפון לבאר-שבע ועד דרום לדימונה), הבדואים בצפון (באזור שפרעם ונחל צלמון).

מוצא: הבדואים במקורם היו נוודים רועים שהתאימו את אורחות חייהם לחיים במדבר.

משמעות שמם: במילה "בדיה" – מדבר. למעשה, הם קוראים לעצמם "אל-ערב" (הערבי), ורואים עצמם ערבים אמתיים – שמקורם בחצי האי ערב. כיום חלקם יושבים באוהלים וחלקם במבני קבע בעיירות מתוכננות ובמרכזי התיישבות שאינה חוקית.

מאפייני החברה הבדואית המסורתית

ערכי כבוד וחופש בחיי הבדואי: הכבוד והחופש הם ערכים ראשוניים במעלה בחייו של הבדואי. הבחירה בחיים במדבר נבעה מערכים אלו. הכוונה בכבוד היא הן לכבוד האדם ולשמו הטוב, הן לכבוד האישה.

אמצעי מחייה: בעבר מחייתם התבססה על גידול גמלים, עזים וכבשים. הגידול במדבר הסתמך על מרעה טבעי – דבר שהצריך נדידה לשטחי מרעה.

דת: אסלאם. מאמינים באל אחד, אללה, ומקיימים את מצוות האסלאם: **עדות:** אין אלוהים מלבד אללה ומוחמד הוא שליחו, **תפילה:** חמש פעמים ביום, **צדקה:** עזרה לנזקקים, **צום:** כאמצעי לחזרה בתשובה, לחרטה ולהתקרבות לאל, **עלייה לרגל:** למכה לפחות פעם בחיים.

ספר קדוש: קוראן.

מקום תפילה: מסגד או בכל מקום במרחב.

אתרים קדושים באסלאם: הכעבה במכה, מדינה, ירושלים – מסגד אל-אקצה, כיפת הסלע.

דמויות דתיות: מוחמד, נביאי האסלאם, אברהם, לוט, ישמעאל, משה, אהרון, יוסף, דוד, יעקב, שלמה ועוד.

יום שבתון: שישי.

חגים: עיד אל-פיטר, חג הפסקת הצום – סיומו של צום הרמדאן; עיד אל-אצ'חא, חג הקרבן, מכונה גם החג הגדול – מצוין את מועד קיום החג, העלייה לרגל.

מנהיג העדה או הקבוצה: ראש החמולה או שיח' השבט – המנהיג והמייצג של כל שבט בדואי, המטפל בפתרון סכסוכים, בבעיות גישור, בהענקת עזרה, בייצוג, בהכנסת אורחים ועוד. תפקיד חשוב מאוד.

מגורים: אוהל, מכונה "בית א-שער" (בית השער). בחורף יריעותיו ארוגות משער עזים והוא אטיס למים. בקיץ יריעותיו עשויות מחומרים קלים יותר, כמו יוטה וברזנט.

שפות: ערבית ועברית.

מנהגים

הכנסת אורחים – בני השבטים נהגו לארח בנדיבות עוברי אורח זרים ולדאוג לשלומם ולביטחונם במשך הזמן ששהו במחיצתם. על-פי המסורת, הבדואי מחויב לארח כל אדם, ואין זה משנה מיהו, לשרת את האורח היטב ולהימנע מלשאול אותו שאלות במשך שלושה ימים ושליש.

את **טקס האירוח** מציינים בהכנת קפה ובהגשתו לאורח: פולי הקפה נקלים על גבי מדורה ואחר כך נכתשים במכתש עץ. לצלילי הכתישה, האורחים מתכנסים במדור האירוח, והקפה המר מוגש להם בספלי חרסינה. לעתים, לאחר התכנסות האורחים, מנעים המארח את זמנם בנגינה על **הרבאבה** – הכינור הבדואי המסורתי.

גאולת דם – סכנות רבות ארבו לתושבי המדבר, בהן פשיטות, התנפלויות ומעשי שוד של בני שבטים עוינים. באין להם מדינה ובתי משפט, הגנו בני המשפחה אלה על אלה. כך התפתח המנהג שלפיו חייבים קרובי נרצח לנקום את מותו באמצעות פגיעה ברוצח או בבני משפחתו. חשש מפני גאולת דם הרתיע מביצוע מעשי הרג. אפשר לשים קץ לנקמה ולסכסוך גם באמצעות טקסי פיוס.

ברית מילה בגיל שלוש-עשרה – מצווה זו אינה נזכרת בקראן, אלא בהדית, המספר שהנביא עצמו נולד נימול. על-פי המסורת המוסלמית, גם אברהם נימול בהיותו בן שמונים שנה.

לבוש מסורתי

האישה הבדואית: בגדים רחבים שצבעם שחור בשילוב רקמה בצבעים שונים ובצורות שונות על השרוול ועל החזה. לאישה הנשואה רעלה מקושטת ועמוסת מטבעות, שאותה האישה עונדת מרגע שנולד ילדה הראשון. צבעי רקמת השמלה השחורה אצל נערה הם בגווני כחול. כאשר האישה נישאת ויולדת ילדים, היא לובשת שמלה רקומה באדום, ולעת זקנתה שב הצבע הכחול ומקשט את בגדיה השחורים.

הגבר הבדואי: חובש כאפייה על ראשו, בדרך כלל לבנה, ומעליה עקאל המורכב משתי טבעות ומחבל בצבע שחור. לגופו גלימה, גלבייה, ומעליה מעיל בד.

מאכלים מיוחדים

מנסף: בשר כבשים המונח מעל האורז המסורתי שמתחתיו פרושות פיתות בדואיות מטובלות במרק כבש.

לחם: חי'בוז סאגי – פיתה בדואית.

מוצרי חלב: ג'מיד – לבנה בדואית, עפיק – גבינה יבשה שמוסיפים למיני מאכלים, כגון בשר כבשים וסלט, ראייב – מעין יוגורט, לבאן – הנוזל שנשאר לאחר שמפיקים מהחלב את החמאה, טעמו חמוץ, זיבדה – חמאת כבשים, סמן – חמאת כבשים שמבשלים עם חוויאגי, צבעה צהוב כהה.

פולקלור

שירה: אמצעי תקשורת. באמצעותה הבדואי מבטא את רגשותיו ומעביר מסרים לסביבה. השירה מקיפה את כל תחומי החיים. מעמדו של המשורר הבדואי הוא מהמכובדים, ברוב המקרים מעמדו רם יותר משל ראש השבט, השיח'.

כלי נגינה: עלי ומכתש – שבעזרתם גם טוחנים את פולי הקפה, רבאבה – כלי מיתר מעור וקשת עשויה מזנב סוס, סומסומיה – כלי נגינה הדומה לגיטרה, חליל, צלוב – כלי נגינה זה מופיע בשתי צורות, האחת דומה לכינור שלנו, השנייה דומה לכינור דוד מתקופת התנ"ך.

סמלים: אוהל, שברייה (סכין קטן, דמוי חרב, מחודד בראשו, נועד להגנה עצמית וגם כתכשיט, סוסה אצילה, גמל – סמל המדבר וכלי תחבורה חשוב אצל הבדואים.

שירות צבאי: בקרב האוכלוסייה הבדואית מתנדבים רבים המשרתים בצה"ל. במגזר הבדואי משפחות שכולות רבות שבניהן נפלו מקום המדינה ועד היום. בשל יכולתם של הבדואים לגלות עקבות ובשל חוש ההתמצאות שלהם, החכמה, הראייה החדה והכושר הגופני המעולה, הם משרתים בצבא בעיקר כגששים.

הצ'רקסים

אתר מט"ח הצ'רקסים בישראל

<http://lib.cet.ac.il/pages/item.asp?item=20414>

<http://lib.cet.ac.il/Pages/item.asp?item=2286>

1. מהיכן הגיעו בני העדה הצ'רקסית לאזורינו, היכן התיישבו ומדוע? ציין את שמות כפרי הצ'רקסים בארץ.
2. בגליל קיימים שני כפרי צ'רקסים מה שמם?
3. מה מאפיין את העדה הצ'רקסית מבחינה דתית, עדתית ומבחינת אופי הקשר של העדה עם מדינת ישראל.

העדה הצ'רקסית

היסטוריה ומסורת העדה הצ'רקסית בישראל
הצ'רקסים הם עם קווקזי הנחשב לאחד העמים העתיקים בעולם, עם מסורת מפוארת וססגונית שנולדה כמה אלפי שנים לפני הספירה. המונח "צ'רקסים" מקורו בשפה הטורקית או הרוסית, ואילו שמם המקורי שבו הם מכנים את עצמם הוא "אדיגים". אדיגה פירושו "האדם המושלם", שם המסמל את שאיפתם לשלמות בכל דרכיהם. מולדתם של הצ'רקסים, מוסלמים סונים (שאינם ערבים בלאומיותם) שהיו מחולקים אז ל-12 שבטים לוחמים, השתרעה משני עבריו של נהר קובאן בצפון הקווקז, וחלקם האחר היה פזור בטורקיה ובמזרח התיכון.

ההשתלטות הרוסית על הקווקז במאה ה-19 לאחר מלחמה עקובה מדם, שגבתה את חייהם של יותר ממחצית מהעם הצ'רקסי, הובילה להגירתם לאימפריה העותמנית. העותמנים מבחינתם ראו בגל המהגרים כוח לחימה חדש שעשוי לסייע להם במלחמתם בבלקנים, לכן יושבו הצ'רקסים במעברים האסטרטגיים. לאחר מתן העצמאות לבלקן נאלצו הצ'רקסים להגר שוב, לפי תכתיבי הממשלה העותמנית שפיזרה אותם לפי ראות עיניה וצרכיה. חלקם הגדול יושב באנטוליה ובסוריה בעיקר ברמת הגולן וגם בישראל. הנותרים פוזרו באלג'יר, תוניס, לוב, עירק וקפריסין.

צ'רקסים בישראל - אז והיום

גם בישראל יש לצ'רקסים היסטוריה מכובדת, כאשר כבר בתקופת המנדט הבריטי והספר הלבן סייעו צ'רקסים להעפלה בלתי לגאלית דרך לבנון, ובהמשך התנדבו לשרת במלחמת העצמאות והיו בני ברית ליישוב היהודי. לאחר הקמת המדינה שירתו בהתנדבות ביחידת המיעוטים ובפלוגת הפרשים הצ'רקסים, ולאחר פירוק הפלוגה הוקם במקומה "חיל הספר" שהפך ברבות הימים למשמר הגבול. בארץ התיישבו הצ'רקסים בשלושה יישובים: ריחניה בגליל העליון, כפר קמא בגליל התחתון וגאבה. היישוב האחרון, שהיה הגדול שבהם, הוקם בסמוך לחדרה, דרומית לגן שמואל של היום, אך לא החזיק מעמד בגלל המלריה שפשטה באזור שמקורה היה בביצות הרבות. במקום שבו היה גאבה נותר בית קברות בשם חירבת צ'רקס, ואילו בריחניה ובכפר קמא מתגוררים כיום כ-4,000 צ'רקסים. מאז 1948 משרתים הגברים הצ'רקסים, בעקבות בקשת ראשי העדה, בשירות חובה בכוחות הביטחון השונים. הם מעורים היטב בחברה הישראלית ובמקביל מטפחים את מורשתם ותרבותם, שכוללת ספרות מיתולוגית, מוזיקה ייחודית וריקוד שבסיסו בחיזור בין גבר לאישה. הם דוברי עברית נוסף על צ'רקסית וערבית שמדוברות בדור הצעיר כשפה שנייה ושלישית, שכן לצ'רקסים שפה משל עצמם, שסביבה של בני הדור של היום דיברו אותה באופן שוטף. למרבה הצער השפה לא

השתמרה ולא התעדכנה ברוח הזמן כיוון שלא נמצא מי שיעשה זאת על רקע קשיי ההשרדות שידעו המתישבים הראשונים, ובשפה הצטברו מילים שלא שייכות לה, כמו מהשפה התורכית, העברית והערבית. הצ'רקסים הם חלק בלתי נפרד ממדינת ישראל על כל פניה ומהווים חלק מהפסיפס העדתי המרכיב את החברה הישראלית. הם מקיימים את מסורתם העתיקה והציורית לצד התערות בחברה, ורואים את עצמם צ'רקסים-ישראלים אזרחי המדינה. בני העדה, הידועים בנאמנותם למדינת ישראל, לוקחים חלק בהנהגה הפוליטית, במוסדות המדינה, במסחר, באמנות ובתרבות ואף בהגנה על המדינה.

הנוצרים

אתר מט"ח העדות הנוצריות בישראל

<http://lib.cet.ac.il/Pages/item.asp?item=5260>

1. תאר את הרכב העדות הנוצריות בישראל. ציין שלשה ריכוזים של ערבים נוצרים בישראל.
2. תאר מאפיינים דמוגרפיים של הנוצרים בישראל (מבנה כלכלי, מגורים, השכלה).
3. כיצד משתקף מספרם היחסי בקרב המיעוטים במעמד הפוליטי? הסבר את הגורמים לכך.

הבהאים במדינת ישראל

מוצא: את הדת הבהאית ייסד הבאב סייד עלי מוחמד בפרס. דת זו התפלגה מהאסלאם והיא כוללת יסודות אסלאמיים.

מקור השם: בכינוי "באב" – שער. מייסד הדת, עלי מוחמד שיראזי, הכריז על עצמו כעל הבאב, השער, כלומר: מקבל ההתגלות האלוהית.

מאפייני הדת הבהאית

ערכים אוניברסליים: הבהאים מאמינים באחדות האלוהית, באחדות כל הדתות, באחדות המין האנושי, בהרמוניה בסיסית בין דת למדע. הם פועלים לחיפוש אחר האמת ולחיזוק היסוד המשותף של כל הדתות. הדת הבהאית דוגלת ב**דמוקרטיה**: הנהגה קבוצתית ולא של אדם יחיד, קבלת החלטות בהתייעצות ובהגעה להסכמה פה אחד, **בשוויון בין המינים, בשלום מוחלט, בשלילת דעות קדומות, באסתטיקה, בהרמוניה ובשלמות.**

אמצעי מחייה: כל בהאי חייב לעבוד, אסור לפשוט יד ואסור לתת נדבות למי שיכול לעבוד.

דת: בהאית. דת מונותאיסטית. גיל הבגרות אצל הבהאים נחשב לגיל חמש-עשרה, שבו בני העדה נדרשים לבחור אם להמשיך להיות בהאים.

ספר קדוש: אל-כתאב אל-אקדס.

הספר מנסח את חוקיה העיקריים של הדת על-פי כתבי קודש שונים: התנ"ך, הברית החדשה, הקוראן, כתבי קודש של הזורואסטרים, של הבודהיסטים ושל ההינדים.

מקום תפילה: בתי כינוס. אין תפילות ציבוריות, אלא תפילות יחיד. בתי הכינוס פתוחים בפני מאמיני כל הדתות, ובהם יכולים הכול לעבוד את האל, ללא קשר להשתייכותם הדתית. עם זאת, בתי הכינוס מיועדים אך ורק לתפילה ולקריאה בכתבי הקודש הבהאים והאחרים, וחל איסור על נשיאת דרשות או על עריכת טקסים.

אתרים קדושים: הר הכרמל, שבו נמצא מקדש בהאי; מקום קבורתו של מירזה עלי, מייסד הדת הבהאית; קברו של עבאס אפנדי; מקדש בעכו, שבו הקבר של מירזה חוסיין, אביו של עבאס אפנדי; בית הצדק העולמי בחיפה.

דמויות דתיות: מירזה עלי – המייסד, הבאב; עבאס אפנדי; מירזה חוסיין – בהאא אללה (תהילת האל).

מנהיג העדה או הקבוצה: הנהגה נבחרת של תשעה מנהיגים.

חגים: תשעה חגים, שהם ימי שבתון. בהם: **רידואן** – פסטיבל בין שנים-עשר ימים המנציח את תחילת נבואתו של הבהאא אוללה;

הנורוז – ראש השנה הפרסי הנוהג באירן.

שפות: אנגלית.

מנהגים ומצוות

1. עבודת האל בתפילה, בצום ובמעשים טובים בלבד.
2. תפילת יחיד שלוש פעמים ביום. תפילה מתוך ספר בנוסח קבוע – דברי שבח וגדולה לבורא ובקשת מחילה וישועה. התפילה היחידה המתקיימת בציבור היא בשעת לוויית מת.
3. אין בתי תפילה ואין מקדשים. רק בקברי המייסדים יש אלמנט קדושה.
4. אסור להחזיק פסל או תמונה, גם לא של מייסדי הדת.
5. צום מזריחה עד שקיעה במשך חודש ימים בשנה.
6. אסור לשאת כלי נשק ואסור לצאת למלחמה.
7. התנדבות, מתן נדבה רק לאנשים שאינם מסוגלים לעבוד.
8. מונוגמיה – נישואין רק לאישה, אין חובה להתחתן עם בן/בת זוג בהאית.
9. ציות קפדני לחוקי הממשלה המקומית.

10. תפילה וקבורה לכיוון עכו – המקום הקדוש ביותר לבהאים.

לבוש מסורתי: אין לבוש מיוחד, אלא הקפדה על לבוש צנוע.

מאכלים מיוחדים: אין מאכלים אסורים, מותר לאכול הכול ובלבד שאין המאכל מזיק לגוף.

פולקלור: במהלך ימי חג **איאם-אי** הא מתקיים פסטיבל בין חמישה ימים כהכנה לצום תשעה-עשר הימים. בימים אלו, נהוג להעניק מתנות כאות ידידות וחברות, ועל כן נתפסים ימים אלה לעתים כסוג של חג מולד בהאי. מתן צדקה נהוג גם הוא בימים אלה.

סמלים: הספרה החשובה ביותר היא הספרה תשע – המסמלת שלמות ובשלות (העידן שאליו הגיעה האנושות). רעיון האמונה הבהאית הוא אחדות, ובערבית "ואח'ד" – שסך אותיותיה הוא תשע-עשרה, כמו מספרם של הבאב ושמונה-עשרה תלמידיו הראשונים. השנה הבהאית מחולקת לתשעה-עשר חודשים בני תשעה-עשר ימים. תשע שנים חלפו בין התגלות הבאב להתגלות הבהאא אוללה, ותשע הוא מניין אותיות "בהאא". בתי תפילה בהאיים הם בעלי תשע צלעות, במועצה הרוחנית ובבתי הצדק העולמיים יש תשעה חברים, בגנים הבהאים יש תשע מדרגות מעל המקדש ותשע תחתיו.

שירות צבאי: אסור לשאת כלי נשק ואסור לצאת למלחמה, אסור להצטרף לכוח צבאי של מדינה כלשהי, למעט לכוחות האו"ם.

לקוח מתוך: מדינת ישראל משרד החינוך מינהל חברה ונוער

אגף של"ח וידיעת הארץ-הפסיפס התרבותי במדינת ישראל

" אין להתעלם מהשוני התרבותי... אך חשוב גם לראות את הדמיון "

מתוך אנשים ישראל- על הדת הבהאית

<http://www.peopleil.org/details.aspx?itemID=30340>

10 דברים שלא ידעתם על הבהאים

http://www.mako.co.il/spirituality-popular_culture/Article-c461edcaf8cde21006.htm

מקומות קדושים

אף על פי שלפי הדת הנוצרית ישראל היא המקום בו ישו נולד, חי, ומת (לפי המסורת הקתולית, כנסיית הקבר בירושלים היא המקום בו ישו מת ולבסוף נקבר - עובדה אשר הופכת את ירושלים לאחד האתרים הקדושים ביותר לנצרות) מספר הנוצרים החיים בישראל נמוך ביחס למספר המוסלמים והיהודים.

רוב הנוצרים בישראל משתייכים לקהילת הנצרות האורתודוקסית המזרחית. כנסייה זו מפקחת על מגוון של כנסיות, מנזרים, סמינרים ומוסדות דתיים בכל הארץ, במיוחד בירושלים. הסיבה לכך היא היסטורית. האימפריה הביזנטית אשר שלטה ברוב המזרח תיכון מהמאה ה-4 עד העשור הראשון של המאה ה-15, צידדה בנצרות האורתודוקסית המזרחית, בעת פילוג הכנסייה הנוצרית של שנת 1054.

האתר הקדוש השלישי בחשיבותו למוסלמים הסונים בעולם, לאחר מכה ואל-מדינה אשר בערב הסעודית, נמצא בישראל, מסגד אל-אקצא אשר בהר הבית. אף כי אין לכך אזכור בקוראן עצמו, לפי החדית' והאמונה המוסלמית סונית המקובלת כיום, זוהי הנקודה ממנה עלה מוחמד לשמיים. ב-1967 העניקה ממשלת ישראל לוקף המוסלמי סמכות לנהל ולפקח על המקום, וכיום היא אוסרת על יהודים להתפלל שם, מחמת החשש להפרות סדר.

קישורים

פעילות האם ישראל = יהודי?

<http://tarbut.cet.ac.il/ShowItem.aspx?ItemID=9a63bff8-683a-4fdf-a203-693252a416f4&lang=HEB>

מיעוטים בישראל- טבלאות מיקום וגודל אוכלוסייה

https://he.wikipedia.org/wiki/%D7%9E%D7%99%D7%A2%D7%95%D7%98%D7%99%D7%9D_%D7%91%D7%99%D7%A9%D7%A8%D7%90%D7%9C

https://he.wikipedia.org/wiki/%D7%93%D7%9E%D7%95%D7%92%D7%A8%D7%A4%D7%99%D7%94_%D7%A9%D7%9C_%D7%99%D7%A9%D7%A8%D7%90%D7%9C

מפת ישראל

דוגמאות לשאלות במבחן

הקוראן הוא הספר הקדוש של

א. היהודים ב. המוסלמים ג. הנוצרים

נכון / לא נכון
 נכון / לא נכון
 נכון / לא נכון
 נכון / לא נכון
 נכון / לא נכון
 נכון / לא נכון
 נכון / לא נכון
 נכון / לא נכון

כל המוסלמים בעולם הם ערבים
 הנוצרים הם המיעוט הגדול בישראל
 הבדואים הם מוסלמים
 הדרוזים הם מוסלמים

יום המנוחה של הנוצרים הוא שבת
 האוכלוסייה בישראל מונה 10 מיליון נפש
 היהדות, האסלם, הנצרות הן דתות מונותאיסטיות
 ירושלים מקודשת לשלוש הדתות
 ערבית היא שפה רשמית בישראל
 הברית החדשה הוא הספר הקדוש של

א. היהודים ב. המוסלמים ג. הנוצרים

נכון/לא נכון
 נכון/לא נכון
 נכון/לא נכון
 נכון/לא נכון
 נכון/לא נכון
 נכון/לא נכון
 נכון/לא נכון
 נכון/לא נכון

הדרוזים מאמינים בגלגול נשמות
 לדרוזים אסור להתגייס לצה"ל

המוסלמים הם המיעוט הגדול בישראל
 לבית התפילה המוסלמי קוראים כנסייה
 כל מוסלמי הוא גם ערבי
 המקום הקדוש למוסלמים הוא מכה /אבן הכעבה
 הבדואים הם מוסלמים
 הבהאים הם מיעוט המאמין בשלום עולמי
 המרכז העולמי של הבהאים נמצא בחיפה

מיהן קבוצות המיעוטים בישראל

איזו היא התשובה הנכונה?

1. יזידים, מוסלמים, נוצרים
2. מוסלמים, נוצרים, דרוזים
3. נוצרים, כורדים, יזידים